

219679 - Töveden Sonra Haram Maldan Kurtulmanın Hükümü

Soru

Töveden sonra haram paradan kurtulma konusunda birçok fetva okudum ama bu konuda neyin doğru olduğunu bulamadım. Bazen sadaka verilmesi gerekir, bazen sahibine iade edilmesi gerekir, bazen de kişinin istifade edilmesine izin verilir. Bir haram paranın diğerinden farkı var mıdır? Bununla ilgili doğru görüş nedir?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Haram paranın/malın pek çok şekil ve durumları vardır. Bir şey, bizatihi haram olabildiği gibi bir şeyin kazancı da haram olabilir. Kazancından dolayı haram olan, sahibinin izniyle veya rızası olmadan da alınabilir. Ayrıca bu kazancı elde eden kişi haram olduğunu bilebilir veya bilmeyebilir ya da yanlış yorumlanmış olabilir. Tüm bunların her birinin özel bir hükmü vardır.

Birincisi:

Her kim; Şeriatın elde edilmesini, satışını ve herhangi bir şekilde kullanımını haram kıldığı bir malı edinmişse onu sahibine iade etmemeli ve almamalıdır. Bilakis bunu itlaf edip yok etmesi vaciptir. Bunu satması, satın alması, hediye etmesi, saklaması veya başka şekilde faydalanması caiz değildir.

Kendi başına haram olan paradan maksat; içki, put, domuz eti ve benzeri gibi haramlığın kendi varlığına bağlı olan unsurlardır.

İkincisi:

"Başkalarının parasını" çalma, gasp, kamu mallarında yolsuzluk, dolandırıcılık ve hile yoluyla alınan paranın ve sahibinin cebir ve baskı sonucu ödediği faiz, rüşvet gibi rızası ve izni olmaksızın hukuka

aykırı olarak alınan paraların sahibine iade edilmesi vaciptir. Bu yapılmadıkça zimmeti beri olmaz.

Eğer kişi onu harcar veya elden çıkarırsa, sahibine geri verene kadar onun zimmetinde kalır.

İbnü'l-Kayyim Rahimehullah şöyle dedi: Ele geçirilen şey, sahibinin izni olmadan alınmışsa ve kişinin kendisi de bunun bedelini vermemişse onu sahibine iade eder. Eğer ona iade etmek mümkün değilse, onun adına borcunu öder. Eğer bu da mümkün değilse, onu mirasçılara iade eder. Eğer bu da mümkün değilse, parayı onun adına sadaka olarak verir.

Kıyamet gününde hak sahibi isterse sevap alır, ancak alanın sevabından almak isterse malı karşılığında haksızlık yapanın sevaplarından alınır. Sadakanın sevabı da sadaka veren için sayılır. Sahabeler, Allah onlardan razı olsun, bu şekilde ifade etmişlerdir. (Zad el Mead 5/690)

Üçüncüsü:

Her kim bir işlemin haram olduğunu bilmediğinden veya güvendiği bir âlimin fetvasına dayanarak bunun caiz olduğuna inanarak haram işlemlerle haram para elde ederse; haram olduğunu öğrendiği anda bu haram işlemde kaçınmak şartıyla herhangi bir şey yapması gerekmez. Yüce Allah şöyle dedi: “Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur.” (Bakara 275)

Şeyh El-İslam İbn Teymiyye şöyle söyledi: “Hakkında şüphemiz olmadığı konu: Kişi, Kur'an ve Sünnet'ten gelen delillere göre yorum veya cehalet yoluyla elde edilen şeylerden sorumlu tutulmaz. Nitekim bazı alimlerin fetvasına dayanarak veya tevil ile yaptığı birtakım alışveriş, kiralama ve muamelelerde kazandığı varlıkları tövbeden sonra geri vermez. (Mecmu el Fetava 29/443)

Kim haram olduğunu bilmediği bir şeyi yapar ve sonra öğrenirse, ona ceza verilmez. Helal olduğuna inandığı faizli işlemlere girer ve kazanç alırsa, sonra kendisine Allah'tan öğüt gelir ve vazgeçerse daha önce aldığından sorumlu tutulmaz ve aldığı kendisinin olur.

Daimî Fetva Kurulu fetvalarında şöyle geçmektedir: Bankada çalışmak için kaldığınız süre için, Allah'ın günahınızı ve bankada çalışmaktan dolayı kazandığınız paraları bağışlamasını umuyoruz.

Geçmiş dönemler için şayet bankada çalışmanın hükmünü bilmiyorsanız, bunda size bir günah yoktur. (Daimî Fetva Kurulu 15/46)

Şeyh el-Useymin Rahimehullah şöyle dedi: "Eğer kişi bunun haram olduğunu bilmiyorsa veya bunu bilerek bir fetva ile ikna olmuşsa, aldığı her şeye hakkı vardır ve hiçbir şey yapmakla yükümlü değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur." (Al-Liqa' Al-Şehri, Shamila 67/19)

Dördüncüsü:

Her kim; bir kazancın haram olduğunu bildiği halde ve sahibinin izni ve rızasıyla elde ederse (Örnek: Fasit olan sözleşmeler, haram işlerden alınan ücretler, haram ticaretten elde edilen kazançlar; yalancı şahitlik ve faiz ile ilgili haram hizmetlerden dolayı alınan ücretler, ödeyenin hakkı olmayan bir şeyi elde etmesi için rüşvet olarak alınan para; kumar, piyango, falcılık ve benzeri yollarla elde edilen paralar) bu, kazanılması açısından haramdır. Alimlerin iki görüşünden daha doğru olanına göre, bu tür kazançların sahibine iade edilmesi gerekmez.

İbnü'l-Kayyim Rahimehullah, şöyle demiştir: "Eğer kazanılan para ödeyicinin rızasıyla olup içki, domuz eti veya zina karşılığında alınmışsa, para ödeyen kişiye iade etmek vacip değildir çünkü bunu rızasıyla ödemiş ve haram olan bedeli almıştır. Ona hem para hem de karşılığını vermek caiz değildir. Zira bu durumda günah ve düşmanlık konusunda ona yardım edilmiş olunur ve bu günah işleyenlerin işini kolaylaştırır.

Zina ve ahlaksızlık yapan, amacına ulaşacağını ve parasını geri alacağını biliyorsa daha ne istesin? Bu, şeriatin yapılmasından sakındırdığı bir husustur ve böyle bir görüş kabul edilmez. (Zad al-Ma'ad 5/691)

Ancak alimlerin çoğuna göre kişi; bu haram parayı fakirlere, muhtaçlara, kamu yararına ve benzer alanlara harcamak suretiyle elden çıkarmakla yükümlüdür. Gücü yettiğinde bunu sadaka olarak vermekle yükümlüdür. Şayet bu tür paraları harcarsa zimmetinde borç olarak kalır, gücü yettiği anda sadaka olarak vermekle yükümlüdür.

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle demiştir: Kim bir eşya karşılığında haram bir ücret veya ücret karşılığında haram bir eşya alırsa, örneğin içki taşıma ücreti, haç yapım ücreti ve zina ücreti, bu durumlarda alınan ücret sadaka olarak verilir ve o haramdan tövbe edilir. Yaptığı sadaka da kişinin işlediği günaha kefarete olur. Çünkü bu haram ücretten faydalanmak caiz olmadığı gibi sahibine de iade edilmez. Çünkü sahibi karşılığını almıştır. Bu durumda sadaka olarak verilir. İmam Ahmed ve İmam Malik bu görüştedirler. (Mecmu el Fetava 22/142)

El-İkhtiyar li Ta'lil El-Muhtar'da (3/61) şöyle geçer: "Kötü varlığın/paranın çözümü, onu sadaka olarak vermektir."

Daimî Fetva Kurulu'nda (14/32) şöyle geçer: Eğer ki kişi haram olanı kazandığında onun haram olduğunu biliyorsa, o zaman tövbe etmesiyle o mal ona helal olmaz. Bilakis onu hayırlı amaçlarda harcayarak ondan kurtulur.

Şeyh İbn Useymin şöyle dedi: Kişi kazancın haram olduğunu biliyorsa, bundan kurtulmak için sadaka vererek, cami inşa ederek, yolları onararak veya buna benzer bir şey yaparak faiz vb. haramlardan kurtulabilir.

İbnü'l-Kayyim Rahimehullah şöyle dedi: Şayet haram kazanan fakir ise bu paradan ihtiyacı kadar alabilir. Ancak bundan kurtulmanın yolu ve tövbenin şartı onun tümünü sadaka olarak vermektir. Fakat ihtiyacı varsa, ihtiyacı kadarını alıp geri kalanını sadaka olarak verebilir. Bu, tüm kötü kazançların hükmüdür. (Zad al-Ma'ad'dan, 5/691)

Şeyhülislam İbn Teymiyye Rahimehullah başka bir açıklamasında kişinin bundan faydalanabileceğini ve tövbe ettiği sürece bunu sadaka vermekle yükümlü olmadığını belirtmiştir.

Haram olduğunu bilen kişi hususunda konuyu irdelemek gerekir. İçki, zina, fal parası gibi haram mal kazanan kişi için geçmiş kazançlar onundur. Zira haram mal veren kişinin rızasıyla kazandıktan sonra tövbe etmiştir. Bu durum İslam şeriatının usullerine uygundur. Nitekim tövbe eden ile etmeyen arasında ayırım yapılmıştır. Yüce Allah şöyle dedi: "Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur." Başka bir ayette: "Ey Muhammed! İnkâr edenlere söyle: Eğer (iman edip, düşmanlık ve savaştan)

vazgeçerlerse, geçmiş günahları bağışlanır. Eğer (düşmanlık ve savaşa) dönerlerse, öncekilere uygulanan ilâhî kanun devam etmiş olacaktır.” buyrulmuştur.

Bu görüşü güçlendiren diğer unsur ise malın ihtilaf olmaksızın itlaf edilmemesidir. Bilakis para sadaka olarak verilir, kendisinden alınan zinakâra/içki içene verilir ya da bu ücreti almış olup tövbe edene verilir. Zinakâra ve içki içene tekrar iade edilmesi isabetli bir görüş değildir. Bilakis kötülüğü desteklemektir. Bunu sadaka olarak vermek ise şöyle açıklanır:

Tövbe eden kişi başkasından daha evladır. Özellikle tövbe eden kişi fakir ise başka fakirlerden daha evladır. Bu nedenle haram kazanç sağlayan kişi tövbe etmiş olup fakir biri ise paralar kendisinde kalır ve böylece tövbesine de yardımcı olur. Zira bu paraları vermekle yükümlü tutulursa zarar görecektir ve tövbe etmeyecektir. Şeriat ise insanlara tövbe kapısını açar ve bunu kolaylaştırır.

Ayrıca bunu almakta sakınca yoktur. Çünkü aldığı para, sahibinin mülkiyetinden çıkmıştır. Bu malın kendisi haram değildir. Bilakis harama vesile olması açısından haramdır. Oysa bu günah tövbe ile affedilmiştir. Bu durumda tövbe eden kişi fakir olduğu takdirde kendisinde kalır. Zengin olması durumunda bile tövbesine yardımcı olacağından dolayı alması caizdir. Yüce Allah şöyle dedi: “Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur.” Bu ayette: “Kim Müslüman olursa “dememiştir. Veya “kim haram olduğunu bilirse” dememiştir. Bilakis “kime Rabbinden öğüt gelirse” demiştir. Öğütün haram olduğunu bilen kişiye olması bilmeyenden daha evla ve daha büyüktür. Yüce Allah şöyle demiştir: “Eğer inanıyorsanız, bu gibi şeylere bir daha ebediyyen dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor.” (Tefsir Eyat Eşkelet ala Kesir min el Ulema 2/593-596)

Musannaf b. Ebu Şeybe 7/285’de şöyle geçer: Abdullah b. Numeyr, Rabi b. Sa’d’dan rivayet etti: Bir adam Ebu Cafer’e şöyle sorar: “Bir arkadaşım haram bir para kazandı, sahip olduğu mal ve para ailesine bulaştı. Daha sonra haram olduğunu bilmekle beraber hacca geldi ve burada kaldı. Bunun hakkında ne dersin?”

Cevap: Allah’tan sakınsın ve tekrar harama geri dönmesin.

Şeyh Abdurrahman el Sadi şöyle dedi: Yüce Allah tövbeden sonra faiz sözleşmesiyle elde edilen paranın iadesini emretmemiştir. Bilakis teslim alınmayan faizin iade edilmesini emretmiştir. Çünkü sahibinin rızasıyla alındığı için gasp edilen paraya benzemez. Ayrıca tövbeye teşvik ve kolaylaştırma vardır. Şayet tövbe, ne kadar zor ya da meşakkatli olursa olsun her şeyin iadesine bağlı olsaydı tövbe etmek zorlaşır. (el Fetava el Sadiye s. 303)

Sonuç olarak:

- Şeriatın değerini haram kıldığı varlıklardan hiçbir şekilde faydalanmak kesinlikle caiz değildir, bilakis imha ederek kurtulmak gerekir.
- Sahibinin izni ve rızası olmaksızın hukuka aykırı olarak alınan paranın kendisine veya kendisinden sonraki mirasçılara iade edilmesi gerekir. İade olmadığı müddetçe zimmeti beri olmaz. Şayet ona ulaşmak mümkün değilse, onun adına sadaka olarak verilmesi gerekir.
- Kim haram mal edinir de bu işlemin haramlığını bilmez veya kendisine bu konuda fetva veren bir âlime uyarsa haram olduğunu öğrenip tövbe ettikten sonra bu malı elden çıkarmakla yükümlü değildir, bilakis bundan faydalanabilir.
- Haram olduğunu bildiği halde haram mal edinen kişi, şayet sahibinin izni ve rızasıyla almış ve sonra da bundan tövbe ettiyse parayı iade etmez. Sadaka vermesinin gerekliliği hususunda alimler ihtilaf etmiştir. Fakat Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin görüşüne göre onu alıp faydalanması caizdir.

Tavsiyemiz:

- Eğer bu tövbe eden kişi zenginse ve bu paradan kurtulabilecek durumdaysa ve bundan hoşnutsa, alimlerin çoğunluğunun görüşünde olduğu gibi bunu fakirlere sadaka olarak versin. Böylece hem dini hem de zimmeti için daha tedbirli bir davranıştır.
- Eğer bu durumun üstesinden gelemiyor, vermeye el vermiyorsa ve bu onu tövbe etmekten alıkoyuyorsa ya da kendisi fakir olup bu paraya muhtaçsa Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin görüşünde olduğu gibi bundan yararlansın.

En iyisini Allah bilir.